

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

INTERPRETASI ILUSTRASI DALAM BUKU TEKS PENDIDIKAN ISLAM SEKOLAH RENDAH

ABDUL RAHMAN BIN MAHAMAD

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

TESIS DIKEMUKAKAN BAGI MEMENUHI SYARAT UNTUK MEMPEROLEHI
IJAZAH DOKTOR FALSAFAH

FAKULTI SENI, KOMPUTERAN DAN INDUSTRI KREATIF
UNIVERSITI PENDIDIKAN SULTAN IDRIS

2016

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

ABSTRAK

Kajian ini bertujuan meneliti interpretasi ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam terbitan Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM). Kajian ini merupakan kajian kes yang menerapkan kaedah kualitatif dengan pendekatan interdisiplin secara deskriptif; serta interpretasi ilustrasi dan teks berdasarkan tiga perspektif iaitu Seni Halus (Edmund Feldman, 1967), Semiotik Visual (Meyer Schapiro, 1996) dan Penerbitan Buku Teks (KPM, 2012). Analisis kajian ini juga telah mengenal pasti jenis, ciri-ciri, fungsi, prinsip rekaan dalam penerbitan, elemen seni reka dan Interpretasi Empat Lapis berdasarkan Teori Semiotik Visual oleh Meyer Schapiro. Dapatan kajian menunjukkan ilustrasi dalam buku teks masih terhad dari jenis, ciri-ciri dan fungsi. Pengetahuan ilustrator tentang ilustrasi juga terhad dan kelihatan simplistik dalam perspektif penerbitan buku teks dan seni halus. Didapati ilustrator juga mengambil kira dan peka perspektif murid bagi memastikan fungsi dan interpretasi ilustrasi sampai dan berkesan. Interpretasi murid berkait dengan faktor kedudukan geografi sekolah dan tahap pencapaian murid. Pengalaman dan kelayakan ilustrator juga mempengaruhi penghasilan ilustrasi dan kesan interpretasi. Semua ilustrator banyak menerapkan kesan nilai baik. Berkenaan Interpretasi Empat Lapis, ilustrator dan murid tidak pernah tahu secara khusus. Walau bagaimanapun dalam penjelasan dengan perkataan dan gaya mereka sendiri semua penjelasan berkisar pada empat lapisan berkenaan ilustrasi yang dikaji. Terdapat interpretasi oleh murid yang berbeza pendapat antara satu sama lain disebabkan silap faham ilustrasi, pengetahuan serta latar belakang murid yang unik dan berbeza. Implikasi kajian ini penting untuk dijadikan kerangka pelbagai perspektif (seni halus, semiotik visual dan penerbitan buku) dalam menghasilkan ilustrasi dan keberkesanan ilustrasi. Ia juga boleh digunakan sebagai kerangka untuk menetap dan memantau lapis interpretasi oleh murid dan ilustrator semasa memvisualkan kandungan pelajaran. Kajian ini juga boleh dijadikan panduan oleh pihak yang terlibat dalam penerbitan buku teks Pendidikan Islam seperti KPM, penerbit buku dan pengkaji yang akan datang.

INTERPRETATION OF ILLUSTRATION IN THE ISLAMIC EDUCATION PRIMARY SCHOOL TEXTBOOK

ABSTRACT

This research aims to explore on the interpretation of illustrations in the Islamic Education textbooks, by the Ministry of Education Malaysia (MOE). A case study for this research adopts both the descriptive and qualitative as well as the inter-discipline approaches. The theoretical underpinnings of this research are from three perspectives, namely Fine Art (Edmund Feldman, 1967), Visual Semiotics (Meyer Schapiro, 1996) and Textbook Publication (MOE, 2012). The illustration types, characteristics, functions, publishing design principles, elements of design and the visual semiotic theory of Four Layer Interpretation are analysed. The findings show that the various types, elements, aspects of fine art and publishing of the illustrations are scantily used. Illustrators' knowledge on the fine arts and textbooks publishing seemed simplistic. Yet, the illustrators did consider the children's interpretations and perspectives in ensuring the effectiveness of the illustrations. The pupils' interpretations relates to schools geographical localities and their academic performance. The illustrations produced were also influenced by each individual illustrator's experiences and qualifications. All illustrators adopted good values. Both the pupils and the illustrators were not aware of the Four Layers Interpretations. However, in their own words, all their interpretations did relate to the Four Layers Interpretations. One pupil misinterpreted the literal meaning of the illustration and another pupil interpreted differently due to his unique life experience. The implications of this study are pertinent on improving the process of drafting illustrations in the textbooks publishing and in setting and monitoring the layers of interpretation presented by the illustrators in their work and the pupils' interpretation. This study suggests a multiple perspectives framework (fine art, visual semiotic and book publishing) for the illustrators and the writers of MOE and other book publishers, whose responsibilities are to make the textbooks' content 'visualized' and interpreted to their intended optimum layers. It also be useful to future researchers in inspiring them to investigate from other different scopes and perspectives.

KANDUNGAN

	Muka Surat
PENGAKUAN	ii
PENGHARGAAN	iii
ABSTRAK	vi
ABSTRACT	vii
KANDUNGAN	viii
SENARAI JADUAL	xvii
SENARAI RAJAH	xix
SENARAI SINGKATAN	xxvi
 BAB 1 PENGENALAN	 1
1.1 Pendahuluan	1
1.2 Latar belakang Kajian	2
1.3 Pernyataan Masalah	4
1.4 Soalan Kajian	7
1.5 Tujuan Kajian	9
1.6 Objektif Kajian	10
1.7 Kepentingan Kajian	12
1.8 Batasan Kajian	14
1.9 Kerangka Teori Kajian	14
1.10 Definisi Operasional	23
1.10.1 Ilustrasi Dalam Buku Teks	23
1.10.2 Teks Dalam Buku Teks	24
1.10.3 Interpretasi	25
1.10.4 Interpretasi Dalam Semiotik Visual: Interpretasi Empat Lapis oleh Meyer Schapiro (1994)	26

1.10.5	Prinsip-prinsip Utama Dalam Penerbitan Buku Pendidikan Islam	26
1.10.6	Elemen Seni reka Dalam Ilustrasi Buku Teks	27
1.10.7	Penerbitan Buku Teks Pendidikan Islam	27
1.11	Rumusan	29
BAB 2	TINJAUAN LITERATUR	31
2.1	Pengenalan	31
2.2	Sejarah Ilustrasi	32
2.3	Sejarah Seni Islam	35
2.4	Ilustrasi Secara Umum	37
2.4.1	Definisi Ilustrasi Dalam Seni Halus Dan Penerbitan Buku	38
2.4.2	Jenis Ilustrasi Dalam Penerbitan Buku	39
2.4.3	Ciri-ciri Ilustrasi Dalam Penerbitan Buku	40
2.4.4	Fungsi Ilustrasi Dalam Penerbitan Buku	42
2.5	Teks Dalam Penerbitan Buku Teks	43
2.6	Interpretasi Secara Umum	45
2.6.1	Semiotik Satu Pendekatan Dalam Interpretasi Ilustrasi Dan Teks	46
2.7	Elemen Seni reka Dalam Ilustrasi Buku Teks	48
2.8	Penerbitan Buku Teks Sekolah	49
2.8.1	Definisi Ilustrator Dalam Penerbitan Buku	51
2.8.2	Brif Ilustrasi Dalam Penerbitan Buku Teks	52
2.9	Buku Teks Pendidikan Islam	53
2.10	Kajian Lampau Mengenai Ilustrasi Buku Teks KPM	55

2.11	Ulasan Kritis Mengenai Ilustrasi, Interpretasi Oleh Murid Dan Ilustrator Dalam Kajian Seni Halus, Semiotik Visual Dan Penerbitan Buku	61
------	---	----

2.12	Rumusan	64
------	---------	----

BAB 3 METODOLOGI 65

3.1	Pengenalan	65
-----	------------	----

3.2	Pendekatan Kajian	66
-----	-------------------	----

3.3	Reka bentuk Kajian	67
-----	--------------------	----

3.4	Lokasi Kajian	69
-----	---------------	----

3.4.1	Latar Belakang Sekolah Kebangsaan Nami, Kedah Dan Kawasan Sekitar	71
-------	---	----

3.4.2	Latar Belakang Sekolah Kebangsaan Bukit Jelutong, Shah Alam Dan Kawasan Sekitar	73
-------	---	----

3.5	Populasi Dan Sampel	74
-----	---------------------	----

3.6	Instrumen	87
-----	-----------	----

3.6.1	Temu bual	88
-------	-----------	----

3.6.2	Analisis Dokumen	89
-------	------------------	----

3.7	Pengumpulan Data	89
-----	------------------	----

3.7.1	Temu Bual Murid Sekolah Rendah	91
-------	--------------------------------	----

3.7.2	Temu bual Ilustrator	94
-------	----------------------	----

3.7.3	Analisis Karya (Ilustrasi) Buku Teks Pendidikan Islam	95
-------	---	----

3.8	Prosedur Pengumpulan Data	98
-----	---------------------------	----

3.9	Teknik Menganalisis Data	100
-----	--------------------------	-----

3.9.1	Pengumpulan Data	101
-------	------------------	-----

3.9.2	Reduksi Data	101
-------	--------------	-----

3.9.3	Penyajian Data	107
3.9.4	Verifikasi / Kesimpulan	107
3.10	Kebolehpercayaan	108
3.11	Rumusan	111
BAB 4	ANALISIS DATA	113
4.1	Pengenalan	113
4.2	Jenis-Jenis Ilustrasi Yang Terdapat Dalam Buku Teks Sekolah Rendah KPM	114
4.2.1	Jenis-Jenis Ilustrasi Yang Didapati Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	115
4.2.2	Penjelasan Jenis-Jenis Ilustrasi Oleh Murid	116
4.2.3	Penjelasan Jenis-Jenis Ilustrasi Oleh Ilustrator	117
4.2.4	Analisis Jenis-Jenis Ilustrasi Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Menurut Model Edmund Feldman (1967)	120
4.2.4.1	Deskripsi Jenis-Jenis Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	120
4.2.4.2	Analisis Jenis-Jenis Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	123
4.2.4.3	Interpretasi Jenis-Jenis Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	124
4.2.4.4	Penilaian Jenis-Jenis Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	127
4.3	Ciri-Ciri Ilustrasi Yang Terdapat Dalam Buku Teks Sekolah Rendah KPM	130
4.3.1	Senarai Ciri-Ciri Ilustrasi Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	130
4.3.2	Penjelasan Ciri-Ciri Ilustrasi Oleh Murid	131
4.3.3	Penjelasan Ciri-Ciri Ilustrasi Oleh Ilustrator	136

4.3.4	Analisis Ciri-Ciri Ilustrasi Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Menurut Model Edmund Feldman (1967)	142
4.3.4.1	Deskripsi Ciri-Ciri Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	142
4.3.4.2	Analisis Ciri-Ciri Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	145
4.3.4.3	Interpretasi Ciri-Ciri Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	149
4.3.4.4	Penilaian Ciri-Ciri Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	156
4.4	Fungsi Ilustrasi Dalam Buku Teks Sekolah Rendah KPM	162
4.4.1	Senarai Fungsi Ilustrasi Yang Terdapat Dalam Buku Teks Sekolah Rendah KPM	162
4.4.2	Penjelasan Fungsi Ilustrasi Oleh Murid	163
4.4.3	Penjelasan Fungsi Ilustrasi Oleh Ilustrator	166
4.4.4	Analisis Fungsi Ilustrasi Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Menurut Model Edmund Feldman (1967)	171
4.4.4.1	Deskripsi Fungsi Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	171
4.4.4.2	Analisis Fungsi Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	175
4.4.4.3	Interpretasi Fungsi Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	182
4.4.4.4	Penilaian Fungsi Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam	190
4.5	Interpretasi Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah Kementerian Pendidikan Malaysia	196

4.5.1	Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah	196
4.5.2	Penjelasan Interpretasi Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Teks Oleh Murid	197
4.5.3	Penjelasan Interpretasi Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Teks Oleh Ilustrator	200
4.5.4	Analisis Interpretasi Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Teks Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Menurut Model Edmund Feldman (1967)	204
4.5.4.1	Deskripsi Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Teks	204
4.5.4.2	Analisis Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Teks	208
4.5.4.3	Interpretasi Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Teks	214
4.5.4.4	Penilaian Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Teks	222
4.6	Interpretasi Elemen Seni Reka Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah Kementerian Pendidikan Malaysia	227
4.6.1	Elemen Seni Reka Dalam Ilustrasi Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	227
4.6.2	Penjelasan Elemen Seni Reka Oleh Murid	228
4.6.3	Penjelasan Elemen Seni Reka Oleh Ilustrator	230
4.6.4	Analisis Elemen Seni Reka Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Menurut Model Edmund Feldman (1967)	238
4.6.4.1	Deskripsi Elemen Seni Reka Dalam Buku Teks Pendidikan Islam	238
4.6.4.2	Analisis Elemen Seni Reka Dalam Buku Teks Pendidikan Islam	242
4.6.4.3	Interpretasi Elemen Seni Reka Dalam Buku Teks Pendidikan Islam	247

4.6.4.4	Penilaian Elemen Seni Reka Dalam Buku Teks Pendidikan Islam	256
4.7	Interpretasi Empat Lapis Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	264
4.7.1	Interpretasi Empat Lapis Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	264
4.7.2	Interpretasi Empat Lapis Oleh Murid	265
4.7.3	Interpretasi Empat Lapis Oleh Ilustrator	270
4.7.4	Analisis Interpretasi Empat Lapis Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Menurut Model Edmund Feldman (1967)	277
4.7.4.1	Deskripsi Interpretasi Empat Lapis Dalam Buku Teks Pendidikan Islam	277
4.7.4.2	Analisis Interpretasi Empat Lapis Dalam Buku Teks Pendidikan Islam	283
4.7.4.3	Interpretasi Dalam Konsep Interpretasi Empat Lapis Dalam Buku Teks Pendidikan Islam	287
4.7.4.4	Penilaian Interpretasi Empat Lapis Dalam Buku Teks Pendidikan Islam	295
4.8	Rumusan	301
BAB 5	PERBINCANGAN, KESIMPULAN DAN CADANGAN	303
5.1	Pengenalan	303
5.2	Ringkasan Kajian	304
5.3	Perbincangan Dapatan Kajian	305
5.3.1	Rumusan Jenis Ilustrasi Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	305
5.3.2	Rumusan Ciri-Ciri Ilustrasi Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	311

5.3.3	Rumusan Fungsi Ilustrasi Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	318
5.3.4	Rumusan Interpretasi Prinsip Rekaan Dalam Penerbitan Buku Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	326
5.3.5	Rumusan Interpretasi Elemen Seni Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	338
5.3.6	Rumusan Interpretasi Empat Lapis Yang Terdapat Dalam Buku Teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah KPM	346
5.4	Perbincangan: Kaitan Antara Dapatan Ilustrasi Dengan Interpretasi Oleh Murid, Ilustrator Dan Analisis Berdasarkan Model Edmund Feldman (1967)	357
5.5	Rumusan Kajian Dalam Rajah	361
5.6	Implikasi Kajian	372
5.6.1	Implikasi Kajian Kepada Murid	372
5.6.2	Implikasi Kajian Kepada Penerbit Buku Teks Kementerian Pendidikan Malaysia	373
5.6.3	Implikasi Kajian Kepada KPM	374
5.6.4	Implikasi Kajian Kepada Pengkaji	377
5.7	Cadangan Untuk Kajian-Kajian Lanjutan	379
5.8	Rumusan	381

Senarai Rujukan	383
Glosari	392
Lampiran A	395
Panduan Penyediaan Pruf Muka Surat Pakej Buku Teks KSSR Kegunaan Mulai Tahun 2012 Bagi Mata Pelajaran Pendidikan Islam Tahun 2 Melalui Kaedah Rundingan Terus	
Lampiran B	398
Borang Penyediaan Brif Ilustrasi oleh Penulis	
Lampiran C	400
Instrumen Penilaian Pruf Muka Surat	
Lampiran D	403
Skop soalan untuk murid dan ilustrator.	
Lampiran E (i)	405
Surat kebenaran menjalankan kajian dari Universiti Pendidikan Sultan Idris	
Lampiran E (ii)	
Surat kebenaran menjalankan kajian dari Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar, KPM.	406
Lampiran E (iii)	407
Surat kebenaran menjalankan kajian dari Jabatan Pendidikan Negeri Kedah	
Lampiran E (iv)	408
Surat kebenaran menjalankan kajian dari Jabatan Pendidikan Negeri Selangor	
Lampiran F	409
Penyajian data yang dianalisis mengikut tema	
Lampiran G (i) – G (xii)	438 - 449

SENARAI JADUAL

No. Jadual		Muka Surat
3.1	Lokasi Yang Dipilih Untuk Kajian	69
3.2	Jumlah Murid Sekolah Kebangsaan Nami, Kedah	76
3.3	Jumlah Murid Sekolah Kebangsaan Bukit Jelutong, Shah Alam, Selangor.	77
3.4	Murid Yang ditemu bual	78
3.5	Ilustrator Dewan Bahasa dan Pustaka bagi Buku Teks Pendidikan Islam Kementerian Pendidikan Malaysia	79
3.6	Sample ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam	80
3.7	Bilangan halaman terlibat yang telah dipilih mengikut kriteria pilihan dan dianalisis mengikut Model Edmund Feldman	81
3.8	Matrik Sumber dan Teknik Pengumpulan Data	90
3.9	Jenis data ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam Tahap 1	95
3.10	Adaptasi analisis karya berdasarkan Model Feldman (1967)	96
3.11	Tahap interpretasi ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam KPM	102
3.12	Mata Pelajaran: Pendidikan Islam Tahun 1	104
3.13	Mata Pelajaran: Pendidikan Islam Tahun 2	105
3.14	Mata Pelajaran: Pendidikan Islam Tahun 3	106
4.1	Jenis-jenis ilustrasi oleh murid, ilustrator dan analisis berdasarkan Model Edmund Feldman	115
4.2	Ciri-ciri ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam sekolah rendah oleh murid, ilustrator dan analisis berdasarkan Model Edmund Feldman	130
4.3	Fungsi ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam sekolah rendah oleh murid, ilustrator dan analisis berdasarkan Model Edmund Feldman	162
4.4	Prinsip rekaan dalam penerbitan dalam buku teks Pendidikan Islam sekolah rendah oleh murid, ilustrator dan analisis berdasarkan Model Edmund Feldman	196
4.5	Kebolehan membaca dan kecenderungan murid melihat ilustrasi dan teks	198
4.6	Elemen seni rekaan dalam buku teks Pendidikan Islam sekolah rendah	227
4.7	Halaman yang tidak diberi respon oleh murid mengenai elemen seni reka semasa temu bual	230
4.8	Interpretasi Empat Lapis dalam buku teks Pendidikan Islam sekolah rendah KPM.	264
5.1	Jenis-jenis ilustrasi yang terdapat dalam buku teks Pendidikan Islam KPM dan pengkaji terdahulu	309

5.2	Persembahan ilustrasi secara <i>straightfoward</i> dan tersirat pada semua halaman di dalam buku teks Pendidikan Islam.	314
5.3	Ciri-ciri ilustrasi yang terdapat dalam buku teks Pendidikan Islam KPM dan pengkaji terdahulu	317
5.4	Fungsi ilustrasi yang terdapat dalam buku teks Pendidikan Islam KPM dan pengkaji terdahulu.	324
5.5	Prinsip rekaan dalam penerbitan buku teks Pendidikan Islam KPM dan pengkaji terdahulu.	335
5.6	Elemen seni reka dalam buku teks Pendidikan Islam KPM dan pengkaji terdahulu	344
5.7	Interpretasi Empat Lapis dalam buku teks Pendidikan Islam KPM dan pengkaji terdahulu	354
5.8	Rumusan Interpretasi jenis-jenis ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah, KPM	363
5.9	Rumusan Interpretasi ciri-ciri ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah, KPM	364
5.10	Rumusan Interpretasi fungsi ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah, KPM	365
5.11	Rumusan interpretasi prinsip rekaan dalam penerbitan buku teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah, KPM	366
5.12	Rumusan interpretasi elemen seni rekaan dalam buku teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah, KPM	368
5.13	Rumusan Interpretasi Empat Lapis dalam buku teks Pendidikan Islam Sekolah Rendah, KPM	370

SENARAI RAJAH

No. Rajah		Muka Surat
1.1	Teori Semiotik oleh Meyer Schapiro	15
1.2	Adaptasi Teori Semiotik oleh Meyer Schapiro (1996)	18
1.3	Proses Penerbitan Buku Teks Pendidikan Islam, KPM	29
3.1	Peta Sekolah Kebangsaan Nami, Nami, Kedah	71
3.2	Peta Sekolah Kebangsaan Bukit Jelutong, Shah Alam, Selangor	73
3.3	Buku teks Tahun 1: muka surat 72. Tajuk: Dua suku kata. Ilustrasi situasi di padang sekolah, murid-murid sedang melakukan aktiviti Pendidikan Jasmani.	81
3.4	Buku teks Tahun 1, muka surat 84. Tajuk : Beriman Kepada Allah	82
3.5	Buku teks Tahun 1, muka surat 100. Tajuk : Istinjak	82
3.6	Buku teks Tahun 1, halaman 116. Tajuk Penyusunan Nabi Muhammad	83
3.7	Buku teks Tahun 2, halaman 6. Tajuk: Surah Al Kausar	83
3.8	Buku teks Tahun 2, halaman 44. Tajuk: Rasul Pemimpin Umat	84
3.9	Buku teks Tahun 2, halaman 61. Tajuk: Allah Maha Pengampun	84
3.10	Buku teks Tahun 2, halaman 65. Tajuk: Surah Al Karim	85
3.11	Buku teks Tahun 3, halaman 18 (Jilid 1). Tajuk Surah Az Zalzalah	85
3.12	Buku teks Tahun 3, halaman 36 (Jilid 1). Tajuk Sejarah Ringkas Al Quran	86
3.13	Buku teks Tahun 3, halaman 28 (jilid 2). Tajuk: Surah Ash-Shakur	86
3.14	Buku teks Tahun 3, halaman 67 (jilid 2). Tajuk: Adab menghidang makanan dan minuman.	87
3.15	Prosedur Pengumpulan Data	98

05-4506832	pustaka.upsi.edu.my	Perpustakaan Tuanku Bainun Kampus Sultan Abdul Jalil Shah	PustakaTBainun	ptbupsi
3.16	Berasaskan Model Interaktif (Sumber: Miles dan Huberman (1992))			100
4.1	Imej hiasan seperti corak, ikon dan nota guru merupakan antara jenis-jenis ilustrasi sebagai hiasan supaya ia nampak lebih menarik.			122
4.2	Ikon untuk tajuk dan ikon nota guru			125
4.3	Ilustrasi semi kartun menunjukkan kesan teknik media campuran antara lukisan yang dilukis secara manual dan jalinan			126
4.4	Ilustrasi semi kartun bewarna yang dilukis dengan kemas untuk menunjukkan kesan bersih			127
4.5	<i>Stroke</i> ilustrasi tidak menarik, imej kaku dan pewarnaan yang terlalu mudah. Jenis yang dihasilkan tidak menarik dan tidak berfungsi			128
4.6	Jenis ilustrasi lukisan mudah dan menarik dengan gaya lukisan, <i>stroke</i> dan pewarnaan yang berkualiti yang dihasilkan oleh ilustrator			128
05-4506832	05-4506832	Perpustakaan Tuanku Bainun Kampus Sultan Abdul Jalil Shah	PustakaTBainun	ptbupsi
4.7	Jenis ilustrasi lukisan mudah tidak menarik, <i>stroke</i> lemah dan pewarnaan yang tidak berkualiti			129
4.8	Ilustrasi dilukis bukan secara <i>straightfoward</i> tetapi lebih kepada hiasan kerana masalah menterjemahkan kandungan pelajaran			137
4.9	Gambaran mengenai suasana hari raya digambarkan secara <i>straightfoward</i> berdasarkan pengalaman ilustrator			140
4.10	Ciri-ciri dalam ilustrasi ini telah memaparkan budaya dengan adab menyediakan makanan dan minuman di rumah orang Melayu			141
4.11	Watak-watak humor yang terdiri dari binatang di gambarkan secara tersirat merupakan antara ciri utama dalam buku Pendidikan Islam Tahun 2			144
4.12	Watak kuda laut dan ikan merupakan imej berunsur humor sebagai daya penarik dalam buku Pendidikan Islam teks Tahun 3			145
4.13	Imej langit dan kawasan gurun yang luas gambaran tersirat mengenai kebesaran Allah dan Rasul			146

05-4506832	pustaka.upsi.edu.my	Perpustakaan Tuanku Bainun Kampus Sultan Abdul Jalil Shah	PustakaTBainun	ptbupsi
4.14	Ciri-ciri utama halaman ini ialah watak-watak dilukis ceria dan humor dengan perbagai aksi pergerakan untuk menjadikan ilustrasi ini menarik			147
4.15	Ilustrasi kuda laut dan ikan dibuat untuk menunjukkan humor bagi menarik minat murid			149
4.16	Teks dicetak berdekatan dengan ilustrasi untuk membantu menerangkan ilustrasi			150
4.17	Peristiwa korban digambarkan dengan imej masjid dan nombor 2 yang ditampilkan di pokok			152
4.18	Konsep Allah Maha Pengampun ditafsir oleh ilustrator sebagai bermaaf-maafan di hari raya.			153
4.19	Adab menghidang yang betul seperti penggunaan <i>glove</i> , alas meja dan susunan yang kemas antara ciri-ciri yang ditunjukkan dalam ilustrasi ini			155
4.20	Ilustrasi yang dilukis menonjolkan ciri-ciri humor tetapi kadar banding pada figura tidak diberi perhatian. Ilustrasi dihasilkan sangat mudah dan tidak diberi perincian			156
4.21	<i>Scene</i> dalam ilustrasi ini tidak digambarkan dengan tepat oleh ilustrator			157
4.22	Imej peti sejuk dan mesin basuh dimasukkan untuk menyokong perlakuan ibu dan bapa sedang melakukan aktiviti seperti minum dan mencuci pakaian			157
4.23	Figura dilukis dengan penuh humor. Wajah ceria dan comel antara ciri yang dihasilkan oleh ilustrator			158
4.24	Unsur humor seperti mata bulat sambil tersenyum merupakan ciri utama dalam halaman ini untuk menarik perhatian murid			160
4.25	Tolong menolong antara ibu dan anak merupakan budaya baik dalam keluarga yang disampaikan secara <i>straightforward</i>			161
4.26	Gambaran kucing dan anak bermain disukai oleh murid-murid			165
4.27	Ilustrasi dibuat untuk menyampaikan kandungan. Teks dalam bentuk pantun yang pendek tidak dapat menyampaikan kandungan tanpa bantuan ilustrasi			168

05-4506832	pustaka.upsi.edu.my	Perpustakaan Tuanku Bainun Kampus Sultan Abdul Jalil Shah	PustakaTBainun	ptbupsi
4.28	Ilustrasi buah-buahan dan makanan merupakan hiasan kepada syair yang dibuat untuk menunjukkan hikmah bersyukur kepada Allah			169
4.29	Ilustrasi ini merupakan penyendal dan juga hiasan kepada teks kerana kesukaran menterjemahkan kandungan teks kepada ilustrasi mengenai tugas-tugas Rasul			170
4.30	Teks berfungsi menerangkan ilustrasi untuk membantu murid memahami dan memudahkan mereka memahami maksud pelajaran			171
4.31	Ilustrasi buah-buahan dan makanan hanyalah berfungsi sebagai hiasan sahaja kerana maksud kandungan sukar di lukis			175
4.32	Teks dalam bentuk rajah berfungsi untuk menyampaikan kandungan pelajaran selain dari ilustrasi			177
4.33	Imej seperti masjid, pakaian raya dan nombor lembu sembelihan merupakan bukti sembelihan dilakukan pada hari raya korban dan bukannya sembelihan untuk kenduri kahwin			178
4.34	05-4506832	Perpustakaan Tuanku Bainun	PustakaTBainun	181
4.35	Belon kata seperti berfikir lazimnya untuk teks, tetapi untuk halaman ini ilustrator telah memasukkan figura manusia sedang mengaji			181
4.35	Tiga ilustrasi bersiri yang berfungsi untuk menyampaikan maksud teks dengan tajuk “Beriman Kepada Allah”			184
4.36	Teks dalam belon kata menyampaikan maksud pelajaran dan menjelaskan visual			185
4.37	Konsep Allah Maha Pengampun diterjemahkan oleh ilustrator dengan figura sedang bersalam-salaman dan bermaaf-maafan di hari raya			187
4.38	Teks Surah Az-Zalzalah menyampaikan kandungan pelajaran, ilustrasi tidak menyokong teks sekadar hiasan			189
4.39	Gambaran budak (Amir) keluar dari bilik air dengan menutup kepala dan memegang bekas berus gigi, menyokong cerita bahawa ia keluar dari bilik air setelah beristinja			192
4.40	Kedudukan reka letak berdasarkan halaman 84, dalam dua lajur dengan bacaan dari kanan (teks) ke kiri (ilustrasi). Bacaan pada halaman ini adalah dari atas ke bawah			202

4.41	Prinsip rekaan seperti mudah danimbangan untuk mengujudkan ruang merupakan elemen penting untuk halaman ini	203
4.42	Ruang putih sekeliling ilustrasi menjadikan mata pembaca jadi ‘relax’ dan nampak tidak padat	211
4.43	Gambaran dasar laut yang diberi perincian berbanding daratan dan langit	212
4.44	Kedudukan ilustrasi dan teks seimbang antara satu sama lain menjadikan kedudukan susun atur	213
4.45	Empat ikon untuk aktiviti, nombor halaman, nota guru dan info surah merupakan elemen penting untuk membantu dan memudah pembaca mengenal kandungan pelajaran	217
4.46	Berbagai-bagai rupa organik dalam halaman ini	219
4.47	Arah urutan ilustrasi buah-buahan mengikut arah pandangan mata dan bacaan jawi	221
4.48	Warna lembut dan pastel adalah pilihan ilustrator untuk buku teks Pendidikan Islam kerana sifat dan kesesuaian dengan kandungan mata pelajaran ini	231
4.49	Teks tidak diwarnakan dengan latar warna sebagai latar belakang supaya tidak mengganggu bacaan murid	233
4.50	Halaman 6 padat dengan ilustrasi dan teks tetapi telah diberi perhatian oleh ilustrator dengan mengujudkan ruang	234
4.51	Garis yang dihasilkan dengan medium campuran seperti pen dan komputer	235
4.52	Berbagai jenis garisan seperti tebal, nipis dan kemas untuk menghasilkan ilustrasi	236
4.53	Persembahan ilustrasi dan teks dengan reka letak yang mudah dapat memudahkan pembaca mengesan ilustrasi dan teks yang dipersembahkan	237
4.54	Ilustrasi di halaman ini menarik kerana terdapat berbagai-bagai elemen seni reka	250
4.55	Membengkok badan dan memeluk tanda hormat kepada orang yang lebih tua	252

4.56	Garis dan komposisi segi tiga antara elemen seni reka yang terdapat dalam halaman ini	253
4.57	Warna jingga dan merah muda merupakan penegasan dan tarikan utama pada mata murid	257
4.58	Warna merah, kuning dan hijau kontras antara satu sama lain memberi fokus mata pada pembaca dan fokus juga pada watak-watak utama dalam halaman ini	258
4.59	Pewarnaan yang menarik pada lembu, kesan cahaya dan bayang menghasilkan rupa lembu nampak hidup	259
4.60	Kadar banding dan kesan kedutan pada kain sangat realistik, dibuat dengan betul dan terperinci	260
4.61	Jalinan dan elemen seni reka lain pada setiap imej dibuat dengan teliti dan terperinci menyebabkan ilustrasi ini menarik	261
4.62	Warna tidak matang dan kusam, saiz yang kecil menyebabkan murid tidak berminat membaca	262
4.63	Keseimbangan jelas diperlihatkan oleh ilustrator dalam ilustrasi ini. Dalam ilustrasi ini kedudukan kerusi dan pinggan yang dialas kain jingga seimbang sebelah kiri dan kanan dan kedudukan budak di tengah menjadikan pengimbang antara kedua-dua imej ini	263
4.64	Perlakuan-perlakuan figura sedang bermain dan bersenam antara yang dapat disenaraikan oleh Hafiz	266
4.65	Perlakuan budak lelaki dan perempuan menyelamatkan kucing telah diberi tafsiran yang berbeza-beza oleh murid	267
4.66	Nilai-nilai moral dan keagamaan dalam buku teks Pendidikan Islam Tahun 1	272
4.67	Wanita bertudung merupakan antara hukum Islam yang dipaparkan merupakan konsep <i>anagogical</i> yang akan mendapat balasan syurga apabila mengamalkannya	276
4.68	Nilai kerjasama, berdisiplin dan mematuhi arahan adalah ikonografi yang dipaparkan dalam ilustrasi ini	282
4.69	Ilustrasi menunjukkan murid perempuan Melayu dan murid perempuan Cina bergaul sesama sendiri menunjukkan unsur perpaduan yang diterapkan dalam ilustrasi ini	288

4.70	Maksud secara literal iaitu apabila kita masuk bilik air, mesti menutup kepala. Ia merupakan satu sunnah Nabi. Kebaikannya ialah supaya ubun tidak terdedah, dan dipercayai tidak mengakibatkan syaitan akan kencing atas kepala dan mendatangkan penyakit	290
4.71	Persembahan tidak menarik dari segi estetika, susun atur dan penggunaan warna	300
5.1	Ilustrasi memaparkan ciri humor dan ceria bagi menarik perhatian murid.	315
5.2	Ruang putih yang tidak terperangkap antara imej memudahkan pembaca untuk melihat bahan.	331
5.3	Ikon untuk tajuk dan nombor halaman tekal dalam semua halaman	333
5.4	Teknik penghasilan jalinan dengan komputer dan lukisan manual pada imej rumput, baju, sofa dan tanah dasar laut dalam buku teks Pendidikan Islam Tahun 2.	341
5.5	Kesan 'berat' (<i>weight</i>) di bahagian bawah halaman dalam halaman 36 (jilid 1) dan 28 (jilid 2) dalam buku teks Pendidikan Islam Tahun 3.	342
5.6	Perpaduan kaum telah digambarkan dengan ciri-ciri fizikal figura berdasarkan kaum.	349
5.7	Budak perempuan memeluk ibu dengan kaki kanan diangkat tanda sayang ibu.	351
5.8	Rumusan kajian dalam rajah	361

SENARAI SINGKATAN

KPM	Kementerian Pendidikan Malaysia
DBP	Dewan Bahasa dan Pustaka
BBT	Bahagian Buku Teks
DK	Dokumen Kurikulum
KBSM	Kurikulum Bersepadu Sekolah Menengah
KBSR	Kurikulum Bersepadu Sekolah Rendah
KSSR	Kurikulum Standard Sekolah Rendah
SK	Sekolah Kebangsaan
SKN	Sekolah Kebangsaan Naka
SKBJ	Sekolah Kebangsaan Bukit Jelutong
KBAT	Kemahiran Berfikir Aras Tinggi
VAK	Visual Audio Kenestetik

BAB 1

PENGENALAN

1.1 Pendahuluan

Ilustrasi dan teks merupakan dua elemen penting untuk menyampaikan kandungan pelajaran dalam buku teks sekolah rendah Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM). Murid belajar dengan membaca ilustrasi dan teks. Ilustrasi dan teks yang menarik dapat menyampaikan kandungan pelajaran dan menjadikan pengajaran dan pembelajaran (PdP) dalam bilik darjah lebih berkesan. Dalam penerbitan buku teks KPM, teks kandungan sesuatu pelajaran dihasilkan oleh penulis. Sementara ilustrasi pula dilukis oleh ilustrator. Oleh itu teks dan ilustrasi dalam buku teks KPM mestilah berkaitan, jelas dan menyampaikan kandungan pelajaran supaya mudah diinterpretasi oleh murid sebagai pengguna.

Pepatah Inggeris ada menyebut *A Picture is Worth Thousand Words* yang bermaksud ilustrasi boleh ditafsir dengan berbagai-bagai makna. Walau bagaimanapun interpretasi ilustrasi dalam buku teks mesti tidak mengelirukan dan tepat supaya kandungan teks dapat diterjemahkan mengikut kurikulum.

1.2 Latar belakang Kajian

Kajian ini melihat interpretasi ilustrasi dalam buku teks Pendidikan Islam Tahap Satu sekolah rendah KPM oleh murid, ilustrator dan analisis berdasarkan Model Edmund Feldman (1967). Tahap satu sekolah rendah KPM adalah merangkumi Tahun 1, Tahun 2 dan Tahun 3. Dalam kajian ini hubungan antara ilustrasi dan teks menjadi

fokus utama semasa membuat interpretasi oleh murid, ilustrator dan pengkaji.

Buku teks ialah buku yang digunakan sebagai bahan asas yang utama dan sumber maklumat mengenai mata pelajaran atau bidang yang tertentu. Menurut Mariani Rusli (2004), buku teks merupakan salah satu bahan PdP penting dalam bilik darjah. Bahagian Buku Teks (BBT) (2003), menjelaskan buku teks ditulis berdasarkan kehendak kurikulum. Dokumen Kurikulum (DK) menjelaskan objektif, organisasi kandungan dan strategi PdP. Dalam buku teks KPM, ilustrasi yang disediakan mestilah mudah diinterpretasi dan mempunyai perkaitan dengan teks. Ilustrasi yang disediakan oleh penerbit buku adalah dalam berbagai-bagai jenis, mempunyai ciri-ciri yang menarik dan berfungsi untuk menyampaikan kandungan pelajaran.